

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ

ХАРАКТЕРИСТИКИ РОЗГОЛОШЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ

У статті на підставі загальновизнаних теоретичних положень кримінально-правової доктрини виділені та проаналізовані конструктивні та кваліфікуючі ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 328 кримінального закону України. Особлива увага приділена визначенню та правильному встановленню ознак предмета кримінального правопорушення, що є абсолютно обґрунтованим, виходячи з того, що цей вид правопорушення відноситься до матеріальних. Приділена увага такому оціночному поняттю, через який визначається кваліфікуюча ознака, як тяжкі наслідки.

Ключові слова: *державна таємниця, гриф секретності, розголошення державної таємниці, злочинна бездіяльність, тяжкі наслідки.*

In the article on the basis of generally accepted theoretical provisions of the criminal law doctrine, the constructive and qualifying features of the criminal offense provided by Art. 328 of the criminal law of Ukraine. Particular attention is paid to the definition and correct establishment of the characteristics of the subject of a criminal offense, which is absolutely justified based on the fact that this type of offense is a material one. Attention is paid to such an evaluative concept, which determines the qualifying features, severe consequences.

Keywords: *state secret, seal of secrecy, disclosure of state secret, criminal inaction, grave consequences.*

В статье на основании общепризнанных теоретических положений уголовно-правовой доктрины, выделены и проанализированы конструктивные и квалифицирующие признаки уголовного преступления, предусмотренного ст. 328 уголовного закона Украины. Особое внимание уделено определению и правильному пониманию признаков предмета уголовного правонарушения, что является абсолютно обоснованным, исходя из того, что этот вид правонарушения относится к материальным. Уделено внимание такому оценочному понятию, через который определяется квалифицирующий признак, как тяжкие последствия.

Ключевые слова: *государственная тайна, гриф секретности, разглашение государственной тайны, преступное бездействие, тяжелые последствия.*

Вступ. Розголошення державної таємниці серед кримінально-протиправних діянь, за вчинення яких передбачається кримінальна відповідальність, міститься в Розділі XIV Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України) та займає особливе місце. Висока суспільна небезпечність діянь, спрямованих на розголошення державної таємниці полягає в тому, що в результаті їх вчинення інформація, яка має стратегічне значення для української держави, стає надбанням державних та недержавних органів іноземних країн та може бути використана проти інтересів України, та може звести нанівець багаторічну працю великих колективів зі створення оригінальних

технологій, нових видів озброєнь, розробці планів оборони країни і тому подібне. Окрім того, актуальність обраного напрямку дослідження обумовлюється продовженням збройної агресії з боку Російської Федерації щодо України на території Донецької та Луганської областей та подальшою окупацією Автономної Республіки Крим, що вказує на особливу зацікавленість спеціальних органів країни-агресора в отриманні інформації, яка має ознаки державної таємниці.

Основний зміст. Перш за все, варто відзначити, що ст. 1 Закону України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 року № 3855-XII [1] визначає державну таємницю як вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою.

Велику превентивну роль у забезпеченні державної таємниці та недопущенні негативних наслідків розголошення державної таємниці у виді людських жертв та інших тяжких наслідків з великими матеріальними або моральними збитками, зокрема такі як міждержавні дипломатичні ускладнення, науково-технічні та технологічні втрати, загроза життю й свободі осіб, які співробітничать із правоохоронними органами тощо, відіграють положення чинного кримінального закону, а саме ст. 328 КК України.

Загальновідомо, що безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення вважаються конкретні суспільні відносини, які поставлені законодавцем під охорону певною кримінально правовою нормою і яким завдається шкода кримінально протиправним діями. Безпосередній об'єкт є обов'язковою ознакою будь-якого складу кримінального правопорушення, і саме на нього здійснюється кримінально-протиправне посягання. Безпосередній об'єкт є частиною видового, родового і загального об'єкта. До безпосереднього об'єкта кримінального правопорушення законодавець відносить лише ті суспільні відносини, проти яких він безпосередньо спрямований. Безпосередній об'єкт найбільш повно і точно виражає природу кримінального правопорушення, його специфічні ознаки, саме він має вирішальне значення для правильної кваліфікації [2, с. 32].

В якості безпосереднього об'єкта досліджуваного кримінального правопорушення виступають суспільні відносини з приводу

регламентованого порядку зберігання життєво важливих інтересів України у сфері військової, зовнішньополітичної, економічної, розвідувальної та оперативно-розшукової діяльності, поширення відомостей про що може завдати шкоди безпеці країни. Так само в складі об'єкта даного злочину виступає предмет, в якості якого виступають відомості, що становлять державну таємницю.

У свою чергу предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 328 КК України виступає інформація, що містить державну таємницю. Носії такої інформації зазвичай мають маркування з позначенням грифу секретності, ступінь якої («особливої важливості», «цілком таємно», «таємно») залежить від важливості інформації та визначає строк дотримання режиму секретності, ступінь обмеженості доступу до неї та рівень охорони державою [3, с. 323]. Враховуючи той факт, що цей вид кримінального правопорушення відноситься до категорії предметних, встановлення ознак предмета правопорушення є обов'язковим, аж до необхідності призначення експертизи.

Об'єктивна сторона даного виду кримінального правопорушення полягає в тому, що розголошення може бути вчинено, як шляхом дії, так і в результаті суспільно небезпечної бездіяльності. У формі дії розголошення здійснюється в приватних бесідах і публічних виступах, у вигляді публікації в ЗМІ, тощо.

У свою чергу кримінально-протиправна бездіяльність – це пасивна поведінка особи, що полягає у не вчиненні суб'єктом конкретної дії, яку він зобов'язаний був і міг вчинити в певних конкретних умовах. Таким чином, обов'язковими умовами кримінальної відповідальності за бездіяльність є, по-перше, наявність у особи обов'язку діяти певним чином, по-друге, наявність у даних конкретних умовах реальної можливості діяти у визначений спосіб [4, с. 130].

Під бездіяльністю, як формою кримінально-протиправного діяння, передбаченого ст. 328 КК України розуміється: недотримання правил доступу в місця, де зберігаються документи, що становлять державну таємницю; невиконання заходів щодо прикриття спеціальних предметів; порушення правил засекречування певної інформації тощо.

Саме за ознакою об'єктивної сторони дане кримінальне правопорушення відрізняється від суміжного, що визначене ст. 239 КК України та в якому передбачається відповідальність за втрату документів або інших матеріальних носіїв секретної інформації, що містять державну

таємницю, а також предметів, відомості про які становлять державну таємницю, особою, якій вони були довірені.

Досліджуване кримінальне правопорушення вважається закінченим з моменту ознайомлення з відомостями, що становлять державну таємницю, хоча б однією особою, у відношенні якої відсутній санкціонований доступ до цих відомостей. Адресат, який отримує інформацію від винного, за своїми суб'єктивними властивостями повинен бути в змозі усвідомлювати, що дана інформація має статус державної таємниці.

В якості суб'єкта кримінального правопорушення, що аналізується, виступає фізична осудна особа, яка досягла шістнадцятирічного віку, якій державна таємниця була довірена або стала відома у зв'язку із виконанням спеціальних посадових обов'язків – спеціальний суб'єкт. Звідси випливає, що під особами, яким таємниця була довірена, слід розуміти осіб, які мають спеціальний допуск до державної таємниці, та які перебувають на посадах в організаціях і установах, функціонування яких пов'язано зі створенням чи обігом матеріалів, що містять державну таємницю.

Важливого значення для правильної кримінально-правової оцінки діяння, пов'язаного із розголошенням державної таємниці, має суб'єктивна сторона. Остання характеризується як умисною, так і необережною формами вини. При прямому умислі суб'єкт усвідомлював суспільно небезпечний характер своїх дій, пов'язаних з розголошенням державної таємниці, передбачав, що оприлюднені ним відомості сприймаються сторонніми особами і бажав настання наслідків у формі ознайомлення з державною таємницею тих, хто не має до неї допуску. При діях з непрямым умислом, суб'єкт також безперечно усвідомлював суспільно небезпечний характер своїх діянь, передбачав, що відомості, що становлять державну таємницю, стануть надбанням сторонніх осіб, і допускав факт сприйняття відомостей сторонніми людьми. З необережності дане кримінальне правопорушення вчиняється, наприклад, коли відповідні відомості повідомляються особою надто голосно без урахування того, що їх можуть почути сторонні особи, які знаходяться поруч в громадському місці (злочинна самовпевненість), або в присутності інших осіб, яких особа помилково вважає такими, що мають допуск до цих відомостей (злочинна недбалість).

Відмітимо, що ч. 2 ст. 328 КК України передбачено кваліфікований склад розголошення державної таємниці – розголошення, що призвело до тяжких наслідків. Зазначена ознака відноситься до числа оціночних. Сутність останньої має бути встановлений у кожному конкретному

випадку з урахуванням всіх обставин кримінального правопорушення: зміст відомостей, їхня суспільна значимість, характеристика адресата тощо. В якості форм тяжких наслідків слід розуміти зрив державних заходів, потреба передислокації режимного об'єкту збройних сил України, викриття законспірованої агентурної розвідувальної мережі тощо.

Важливо, що при вчиненні даного кримінального правопорушення, особа не повинна мати на меті ослаблення держави та передачі відомостей, що становлять державну таємницю, іноземній державі, іноземній організації або їх представникам. Останнє є важливою ознакою для відмежування від державної зради (111 КК України) та шпигунства (114 КК України).

Висновки. Підводячи підсумок проведеного аналізу, доцільно відмітити, що в межах даної наукової публікації неможливо в повному обсязі розглянути всі ознаки правопорушення, передбаченого ст. 328 КК України, що мають вплив на кримінально-правову оцінку у формі кваліфікації даного діяння. Однак, підкреслимо, що змістовне значення задля правильної кваліфікації розголошення державної таємниці має ретельне встановлення кожної обставини чи ознаки даного кримінального правопорушення, оскільки кожна із них може докорінно вплинути на прийняття справедливого [5, с. 143] підсумкового рішення.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 року № 3855-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 16. Ст. 93
2. Козаченко О.В., Мусиченко О.М. *Кримінальне право України : Загальна частина* : конспект лекцій – довідник. Миколаїв: Іліон, 2017. 298 с.
3. Козаченко О. Генезис публічного права: від становлення до сучасності. *Право України*. 2011. №11. С. 322-325.
4. Козаченко О.В., Мусиченко О.М. Культуро-антропологічний вимір справедливості кримінально-правового впливу: світові здобутки та національні надбання. *Гуманітарний дискурс: політика, управління, влада* : колективна монографія / за заг. ред. О.А. Івакіна, І.В. Шамши, Д.В. Яковлева. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2015. С. 120-135.
5. Мусиченко О.М. Відновлення соціальної справедливості як мета кримінально-правових заходів. *Кримінальне право в умовах глобалізації*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 25 травня 2018 року. Одеса: НУ «Одеська юридична академія», кафедра кримінального права, 2018. С. 142-144.